

RØROS KOMMUNE

Sentraladministrasjonen

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

Att: Avdelingsdirektør Elisabeth Platou

Røros, 15.11.2012

Vår ref.	Løpenr.	Arkivkode	Saksbehandler	Deres ref.
12/1473-1	9045/12	611	Jon Ola Kroken 72 41 94 10	

AVHENDELSE AV STATENS EIENDOMMER I RØROS- INNSPILL FRA RØROS KOMMUNE.

Innledning

Røros kommune er kjent med at Miljøverndepartementet har satt i gang en prosess for avhending av de eiendommer Staten ble eier av etter konkursen i Røros Kobberværk AS i 1977. Statens kjøp av de verneverdige eiendommene er behandlet som bevilgningssak i Stortinget (St. prp. nr 39 (1979-80)). Av proposisjonen fremgår blant annet følgende: *“De (dvs kulturminnene) er enestående både i nasjonal og internasjonal sammenheng, og det er av stor betydning å bevare dem mest mulig samlet på stedet”*.

Røros kommune ble kort orientert om avhendingsprosessen i møte i Miljøverndepartementet 3. september 2012. Rent foreløpig har kommunen gitt uttrykk for at en er svært opptatt av at det fremtidige eierskapet bidrar til å sikre Stortingets intensjon (se ovenfor) og at forvaltningen av kulturminnene skjer innenfor en faglig forsvarlig og helhetlig ramme og at vern, pleie, formidling og annen aktivitet danner grunnlag for lokal/regional verdiskaping. Det ble fra kommunen anmodet om at en ble holdt løpende orientert om arbeidet med avhending av eiendommene i tiden fremover

Kommunen signaliserte i nevnte møte at en ville komme tilbake med et skriftlig innspill til avhendingsprosessen.

Statens oppkjøp og verdensarvstatus

Ovennevnte stortingsproposisjon, og innstillingen fra kommunal- og miljøvernkomiteen, legger viktige føringer for forvaltningen av eiendommene. I proposisjonen ble det vist til planer som var lagt frem på lokalt hold om *“etableringen av et nytt museum på Røros, som blant annet skal ta hånd om de kulturminner som erverves av staten og gi muligheter for forsknings- og opplysningsvirksomhet. (...) Det forutsettes opprettet en ny institusjon, Røros museums- og*

Postadresse	Besøksadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr: NO 939 898 743 MVA
Bergmannsgata 19	Bergmannsgata 19	72419400	72419404	Bankgiro: 4280.05.23022
7374 RØROS	7374 RØROS	E-post: postmottak@roros.kommune.no		Postgiro: 0801.59.20301

historielag, for disse oppgaver med representanter for staten, fylkeskommunen, kommunen og private museumsinteresser i ledelsen.”

Miljøverndepartementet ba om fullmakt til “å avhende eller leie ut faste eiendommer og gjenstander som staten erverver av boet til nevnte formål – eventuelt uten vederlag.”

Stortinget ga departementet den fullmakten det var bedt om.

På samme måte som statens oppkjøp var en viktig redningsaksjon på et kritisk tidspunkt, har også oppkjøpet vært en avgjørende faktor for at en fikk en helhetlig forvaltning og ivaretagelse av området i ettertid. Departementet benyttet sin fullmakt til utleie da det i 1980 ble inngått “midlertidig avtale av 14.11.1980 med staten om tilsyn og vedlikehold av kulturminner ervervet av Staten ved Kobberværkets konkurs” med Røros museums- og historielag. Samtidig ble det inngått “leieavtale om Olavsgruva og Nedre Stortvart med Olavsgruvas venner.

Intensjonen om sikring og bevaring av kulturminneverdiene i bergstaden ble også ivaretatt gjennom innskrivingen av Røros på verdensarvlista i 1980. Det kan nevnes at verdensarvstatusen ble brukt som argument for å hindre kommunen i å regulere og bygge ut Småseter-området til boligformål. Det ble argumentert for at statens nyervervede område grenset opp mot Småsetran og at det i en helhetsvurdering av kulturmiljøet ville være svært uheldig om Småsetran ble bygget ut. Dette førte igjen til utarbeidelsen av Norges første statlige reguleringsplan.

Statens oppkjøp av konkursboet etter Røros Kobberværk, innskrivingen på verdensarvlista og byggeforbudet i Småsetran er alle betydningsfulle elementer i sikringen og bevaringen av kulturminneverdiene i bergstaden. Bak argumentasjonen om Småsetrans kulturhistoriske verdi, og ikke minst utviklingen av innhold/konsept i det nye museet på Malmplassen, lå et betydelig lokalt engasjement som Sverre Ødegaard var den viktigste eksponenten for. De viktige grepene som ble gjort omkring 1980 har rørossamfunnet grunn til å være takknemlig for. Miljøverndepartementet og Riksantikvarens rolle i dette var helt avgjørende.

Utviklingen av lokal kompetanse

Museumsaktiviteten som ble utviklet utover på 1980-tallet, først med Olavsgruva som besøksgruve, og senere med det nye museumsbygget på Malmplassen, har styrket fundamentet for kunnskapsutvikling, formidling og spesifikk kompetanseutvikling knyttet til praktisk kulturminnevern. Gjennom aktiv innsats fra Riksantikvar og Miljøverndepartement (blant annet tilskudd til byantikvarstilling, - senere kulturminneforvalter, og tilskudd til istandsetting) ble plattformen for forvaltningsarbeidet og praktisk vernearbeid ytterligere styrket. Det var et gjennombrudd for dette arbeidet og for utvikling av håndverkerkompetansen da Uthusprosjektet ble etablert på midten av 1990-tallet. Prosjektet har jobbet med istandsetting og reparasjon av hus uten bruk/hus som har mistet sin opprinnelige funksjon, og har i særlig grad bidratt til at de historiske gårdsstrukturene i bergstaden har blitt ivaretatt. Rørosmuseets bygningsvernssenter har jobbet tett opp mot Uthusprosjektet. Bygningsvernssenteret har på sin side bygget opp kompetanse og posisjon nettopp gjennom arbeid på bygg og konstruksjoner på statens eiendommer.

Konstellasjonen Uthusprosjektet og Bygningsvernssenteret har fått stadig økende betydning som et samlet kraftfullt håndvertermiljø. Da professor Jukka Jokilehto besøkte Røros i forbindelse med nominasjonsprosessen for utvidelse av verdensarven, beskrev han Røros som en suksesshistorie sammenliknet med mange andre steder på verdensarvlista og pekte på det

Røros kommune

målrettede arbeidet med bygningsvern og ivaretagelsen av både de materielle (istandsetting av hus m. v.) og de immaterielle (tradisjonshåndverket, materialkunnskapen etc.) kulturminneverdiene.

Rørosmuseet fikk i 2002 og 2003 konsolideringsmidler gjennom museumsreformen for å etablere et bygningsvernsenter. Sør-Trøndelag fylkeskommune var en pådriver i denne saken. Museet hadde da i flere år, som antydnet ovenfor, arbeidet aktivt med bygningsvern og håndverk både kompetanseheving og utøvelse, blant annet også gjennom håndverksdagene (gjennomført første gang i år 2000 og senere hvert år) og mange istandsettingsprosjekter (Antikvarisk Verksted fra 1973).

Det samlede håndverksmiljøet i Uthusprosjektet og ved Bygningsvernsenteret, som er et av de viktigste antikvariske håndverksmiljøene i landet, teller i dag et 20-talls svært dyktige håndverkere. Kombinasjonen av Uthusprosjektet, som engasjerer og administrerer selvstendige håndverkere, og Bygningsvernsenteret, som har en fast stab og samtidig har en kompetansehevende og en nettverksbyggende funksjon, fungerer godt som et felles miljø i stadig utvikling.

I St meld nr 16 (2004 -2005) Leve med kulturminner omtaler Røros blant annet på følgende måte:

“Bygninger og anlegg knyttet til gruvedriften utgjør helt sentrale verdier for Røros’ verdensarvstatus. Staten kjøpte konkursboet etter Røros kobberverk på 1970-tallet og eier derfor mange av bygningene. I tillegg til 57 bygninger, dreier dette seg om anlegg som elveforbygninger, transportanlegg og installasjoner som var ved og i gruvene. De senere år er elveforbygningene reparert i samarbeid med NVE. Det er ellers store behov for istandsettelsestiltak.

For å hindre videre forfall av statens eiendommer og anlegg på Røros , vil det bli satt i verk nødvendige tiltak for å sette i stand bygningene og sikre dem et løpende vedlikehold. Arbeidet med å sette dem i stand skal gjennomføres i løpet av ti år.”

Rørosmuseet er over noen år fått tilført vesentlige midler fra Riksantikvaren for istandsetting av bygninger og anlegg. Dagens hastighet på istandsettingsarbeidet av eiendommene etter Røros kobberverk er betydelig. Hele prosjektet er meget omfattende, og det er grunn til å tro at istandsettingsarbeidet vil kreve minst en periode på ytterligere 10 år. At dette arbeidet fortsatt kan ivaretas med håndverkskompetanse og prosjektledelse på adekvat nivå, ut fra helhetlige vurderinger (bygninger – tekniske installasjoner – landskap) og med tilgang på tilskuddsmidler er helt avgjørende.

Verdensarvforvaltning og utvidelsen av verdensarven - Røros og circumferensen

Stortingsmeldingen omtaler også verdensarvstedene i Norge og uttrykker at *“norske verdensarvlokalteter skal utvikles som fyrtårn for den beste praksisen innenfor natur- og kulturforvaltning”*. Hva som ligger i begrepet “best praksis” er ikke presisert, men dette uttrykket en høy ambisjon for verdensarvstedene. Forpliktelsene i verdensarvkonvensjonen henger (selvsagt) nøye sammen med UNESCO’s overordnede strategi, de såkalte fem C’ene: *“strengthening the credibility of World Heritage”; “ensuring effective conservation; promoting*

effective capacity-building; increasing awareness and support through communication; and the important role of community.”

Arbeidet som gjøres i Røros kan relateres til disse målene på ulike måter. De senere årene har imidlertid lokalsamfunnets rolle fått særlig oppmerksomhet, noe som henger sammen med den generelle utviklingen i UNESCO for øvrig, hvor blant annet immateriell kulturarv er trukket mer frem. Dette er nedfelt i organets 2003-konvensjon: “konvensjonen for beskyttelse av materiell kulturarv”, som Norge ratifiserte i 2007. Uttrykk for samme trend er også Europarådet FARO-konvensjon, ratifisert av Norge i 2008. 2003-konvensjonen pekte på nødvendigheten av en beskyttelse av tradisjoner, kunnskap (herunder håndbåren kunnskap og håndverksteknikker) og kulturer etc. som holdt på å gå tapt. FARO-konvensjonen har også synliggjort hva kulturarv betyr for mennesket i et bredere samfunnsperspektiv.

Verdensarven Røros bergstad ble utvidet til Røros bergstad og Circumferensen etter vedtak i verdensarvkomitéen i 2010. Ambisjonen var at man i enda større grad skulle se kulturminnene i landskapet i en helhet og at forvaltninga skulle følge en helhetstankegang på tvers av organisatoriske grenser og etatsgrenser. I det nye verdensarvområdet inngår 5 kommuner: Tolga, Engerdal, Os, Røros og Holtålen. Verdensarvrådet, som skal ivareta verdensarvverdiene, består i tillegg til politiske representanter for de nevnte kommuner, også av representanter for Sør-Trøndelag og Hedmark fylkeskommuner, samt Sametinget. Den administrative ressursen som er knyttet til dette organet, verdensarvkoordinatoren, har blant sine viktigste samarbeidsrelasjoner de som er rettet mot det sterke håndverkmiljøet.

Avslutning

I ovenstående har en forsøkt å beskrive grunnlaget for, og utviklingen av, kompetanse innen kulturminnevernet og styrkingen av kulturminnevernets rolle lokalt og regionalt i Rørosområdet. Dette gir i stor grad uttrykk for en utvikling og en status i dag som samsvarer med konvensjoner og generelle utviklingstrekk innenfor kulturminnevern og verdensarvforvaltning internasjonalt. Flere uavhengige observatører har uttrykt svært mye positivt om forvaltningen i Røros. Dette fremkom tydelige blant annet under verdensarvkonferansen i Røros i mai 2012.

Håndverkerkompetansen og aktivitet knyttet til istandsetting representerer viktig verdiskaping i lokalsamfunnet. Ringvirkningseffektene er betydelig i regionen.

En av de viktige forutsetningene for å utvikle denne kompetansen har vært at statens eiendommer har inngått som en naturlig “portefølje” for Rørosmuseet og dets bygningsvernssenter.

Etter utvidelsen av verdensarvområdet i 2010 er statens eiendommer etter Røros kobberværk i sin helhet en del av verdensarvområdet. Eiendommen er unik og vesentlig for forståelsen av hele verdensarven. I det videre arbeidet med kulturminnevernet i Røros og circumferensen er det viktig at en får en tett sammenheng mellom dokumentasjon, istandsetting, forskning, fortolkning og formidling av området. Det gjelder både eiendommene, løsøre og de immaterielle verdiene. Det over tid bygget opp og systematisert kunnskap knyttet til eiendommene og historien i området i tråd med intensjonen i proposisjonen og stortingets behandling av ervervssaken i 1979. Det er kommunens oppfatning at dersom staten nå skal avhende eiendommene må dette skje i tråd med intensjonen fra Stortinget.

Røros kommune

Fra Røros kommunes ståsted bør avhendingen skje til en lokal institusjon/organisatorisk enhet med et musealt formål, hvor dokumentasjon, forvaltning, fortolking og formidling ses i en sammenheng. Organisasjonsform, mulige eiere m.v., ønsker kommunen ikke å ta stilling til nå.

Og uavhengig av de juridiske og formelle sider knyttet til eierskap, er kommunen opptatt av at det ikke etableres løsninger som på noen som helst måte påvirker håndverksmiljøet negativt, men heller styrker og forsterker den kompetanse som er bygget opp.

Røros kommune forutsetter at en dialog i denne saken opprettholdes.

Med hilsen

Hans Vintervold
Ordfører

Jon Ola Kroken
Rådmann
jon.ola.kroken@roros.kommune.no

Kopi: Riksantikvar Jørn Holme
Sør-Trøndelag fylkeskommune
MIST
Rørosmuseet
Teknisk sjef Marit Gilleberg, her
Verdensarvkoordinator Erlend Gjelsvik, her

Vedlegg: